

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 1Cdo/111/2018
Identifikačné číslo spisu: 7214208969
Dátum vydania rozhodnutia: 30.01.2019
Meno a priezvisko: JUDr. Ján Šikuta
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:7214208969.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu F. R., bývajúceho v B., L. XX, zastúpeného JUDr. Matúšom Hríbom, advokátom so sídlom v Bardejove, Na hradbách 5, proti žalovanej I. R., bývajúcej v B., Y. nám. XX, zastúpenej JUDr. Milanom Slobodnikom, advokátom so sídlom v Košiciach, Štúrova 20, o určenie neplatnosti právneho úkonu, vedenom na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 42 C 60/2014, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 15. júna 2017, sp. zn. 9 Co 306/2016, takto

rozhodol:

I. Dovolanie o d m i e t a.

II. Žalovaná má nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Košice II (ďalej aj „súd prvej inštancie“) rozsudkom zo dňa 14. marca 2016, č. k. 42 C 60/2014-128 určil, že darovacia zmluva a zmluva o zriadení vecného bremena zo dňa 26.10.2012 v spojení s dodatkom, ktorej vklad bol povolený Okresným úradom Košice, pod č. F. zo dňa 21.12.2012, v. z. XXXX/XXXX, je neplatná. O trovách konania si vymienil rozhodnúť samostatným uznesením po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej. Mal za preukázané, že darovacou zmluvou a zmluvou o zriadení vecného bremena zo dňa 26.10.2012 T., nar. XX.XX.XXXX, ako darca daroval I., rod. R., nar. X.X.XXXX byt č. XX, na 5. poschodí o výmere 42,23 m², bytového domu so súp. č. XXXX., na ul. N. č. X, v B. - M. T. a spoluvlastnícky podiel k pozemku na parc. č. XXXX/XXX, zastavané plochy a nádvoría o výmere 534 m², spoluvlastnícky podiel na spoločných častiach a spoločných zariadeniach bytového domu č. XXXX vo veľkosti 93/10000-in. Zmluvné strany sa dohodli na zriadení vecného bremena na darovaných nehnuteľnostiach tak, že obdarovaná zriadila bezodplatne v prospech darcu vecné bremeno, ktoré zodpovedalo jeho právu doživotného bývania a užívania darovaných nehnuteľností. T. ako darca podpísal darovaciu zmluvu dňa 30.10.2012. Dňa 19.12.2012 žalovaná pred L. uznala za svoj podpis na darovacej zmluve pod č. XX osvedčovacej knihy. Návrh na vklad vlastníckeho práva predmetnej darovacej zmluvy bol doručený Správe katastra Košice dňa 31.10.2012, pričom dodatkom zo dňa 4.12.2012 zmluvné strany doplnili darovaciu zmluvu o zriadení vecného bremena zo dňa 26.10.2012. Následne Správa katastra Košice rozhodnutím č. vkladu F. zo dňa

21.12.2012 povolila návrh na vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností na základe predmetnej darovacej zmluvy v spojení s jej dodatkom. Súd prvej inštancie zistil, že darca T. zomrel dňa 17.12.2012 a dedičské konanie po ňom je vedené pred Okresným súdom Košice II pod sp. zn. 24D/23/2013 Dnot 10/2013. Z predbežného šetrenia súdneho komisára bolo zistené, že ako dedičia zo zákona v III. dedičskej skupine prichádzajú po tomto poručiteľovi do úvahy jeho súrodenci F. (žalobca), L., L. a titulom právneho nástupníctva po nebohom bratovi T. jeho syn L.. Z čiastočného výpisu z LV č. XXXXX pre okres Košice IV, obec Košice - M., k. ú. T., súd prvej inštancie zistil, že výlučnou vlastníčkou predmetného bytu, vrátane podielu priestoru na spoločných častiach a spoločných zaradeniach domu a spoluvlastníckeho podielu k pozemku je žalovaná I., pričom titulom nadobudnutia nehnuteľnosti je predmetná darovacia zmluva a zmluva o zriadení vecného bremena v spojení s jej dodatkom. Súd prvej inštancie dospel k záveru, že darovacia zmluva vykazuje znaky absolútne neplatného právneho úkonu pre absenciu podstatných náležitostí, keď nespĺňa zákonom predpísané náležitosti, ktoré sú vymedzené v § 5 ods. 1 zákona č. 182/1993 Z.z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov (ďalej aj „ZoVB“) V popise predmetu daru chýbal popis bytu, a tiež chýbalo označenie a popis vybavenia bytu a príslušenstva. Z uvedeného dôvodu je darovacia zmluva absolútne neplatným právnym úkonom pre rozpor so zákonom v zmysle § 39 Občianskeho zákonníka (ďalej aj „OZ“), preto sa v ďalšom nezaoberal ostatnými námietkami neplatnosti tohto právneho úkonu tvrdenými žalobcom, ako nespôsobilosť darcu na právne úkony, spochybnenie pravosti jeho podpisu. Pri skúmaní otázky naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. súd prvej inštancie uzavrel, že v prejednávacom prípade došlo k situácii, kedy k uzavretiu darovacej zmluvy došlo za života darcu, ale ku vkladu vlastníckeho práva na základe tejto darovacej zmluvy už došlo po jeho smrti. Dedičské konanie po poručiteľovi T. nie je ukončené, nachádza sa v štádiu zistenia pobytu dedičov a zistenia majetku poručiteľa. Pokiaľ ide o otázku „vhodnosti“ petitu žaloby, bol súd prvej inštancie názoru, že zvolený žalobný petit je pre potrebu odstránenia spornosti právnych vzťahov účastníkov konania najvhodnejší. Pri absolútnej neplatnosti účinky právneho úkonu nenastanú a v prípade, že zmluva, na základe ktorej bol povolený vklad vlastníckeho práva je určená za neplatnú, objavuje sa v katastri nehnuteľností pôvodný stav. Žalobca ako jeden z dedičov po poručiteľovi T. má naliehavý právny záujem na požadovanom určení, nakoľko takýto výrok najlepšie vyhoví potrebám praktického života, keďže odstráni spornosť otázok, ktoré by v súvislosti s úmrtím prevodcu nehnuteľnosti pred rozhodnutím o vklade vlastníckeho práva mohli medzi účastníkmi konania vzniknúť.

2. Na odvolanie žalovanej ako Krajský súd v Košiciach (ďalej aj „odvolací súd“) rozsudkom z 15. júna 2017, sp. zn. 9 Co 306/2016, rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že žalobu zamietol a žalovanej priznal nárok na náhradu trov prvoinštančného a odvolacieho konania v celom rozsahu. Odvolací súd po zopakovaní dokazovania dospel k záveru, že odvolacia námietka žalovanej o nedostatočnom a neúplnom učení okruhu účastníkov konania zo strany žalobcu v žalobe o určenie neplatnosti darovacej zmluvy, je opodstatnená. Rozsudok o určenie neplatnosti zmluvy sa v prípade vyhovenia žalobe musí vzťahovať na všetkých účastníkov právneho vzťahu darovacej zmluvy, teda účastníkmi konania o určenie neplatnosti darovacej zmluvy musia byť všetci účastníci zmluvy a v prípade, pokiaľ niektorý z účastníkov zmluvy zomrel, žaloba musí smerovať voči jeho právnym nástupcom. Účinok rozhodnutia o takejto žalobe sa musí vzťahovať na všetkých, ktorých práv a povinností sa výsledok sporu týka. V posudzovanej veci nepochybne sporovými stranami mali byť všetci právni nástupcovia po zomrelom T. teda dedičia zo zákona v III. dedičskej skupine, ktorými sú F., nar. XX.XX.XXXX, L., nar. X.XX.XXXX, L., nar. XX.XX.XXXX. a titulom právneho nástupníctva po neb. T. - bratovi poručiteľa jeho syn L., nar. XX.X.XXXX. Všetci títo právni nástupcovia po darcovi sú nositeľmi hmotnoprávných oprávnení a povinností zo zmluvy, teda sú vecne legitimovaní, nakoľko sa predmet konania týka právneho úkonu, ktorého účastníkom bol ich právny predchodca. Účastníkmi konania, či už na strane žalobcu, alebo žalovaných, o takomto návrhu preto musia byť všetci účastníci napadnutého právneho úkonu a ich právni nástupcovia. Tomuto záveru nebráni ani tá skutočnosť, že dedičské konanie po poručiteľovi T. nebolo právoplatne ukončené, keďže okruh dedičov je aj v tomto štádiu dedičského konania známy. Nedostatok aktívnej, či pasívnej legitímácie účastníkov je vždy dôvodom pre zamietnutie žaloby. V žalobe o určenie platnosti, či neplatnosti právneho úkonu je možné vyhovieť len vtedy, ak v konaní sú účastníkmi konania všetci účastníci napadnutého právneho úkonu, prípadne ich právni nástupcovia, inak je daný nedostatok aktívnej alebo pasívnej vecnej legitímácie. Odvolací súd vyhodnotil, že účastníkom

konania mal byť aj darca, resp. jeho právni nástupcovia. Keďže právni nástupcovia darcu, ktorý v čase pred podaním žaloby zomrel, neboli účastníkmi konania, nebolo možné žalobe vyhovieť práve pre tento hmotnoprávny nedostatok v konaní. Z týchto dôvodov odvolací súd v zmysle § 388 CSP zmenil rozsudok tak, že žalobu zamietol.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie žalobca, ktorého prípustnosť vyvodzoval z § 420 písm. f/ CSP, že súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Odňatie možnosti konať pred súdom videl v tom, že si súdy nespĺnili progresívnu poučovaciu povinnosť, čím nerešpektovali ústavný princíp rovnosti účastníkov konania. Poukázal na § 5 a § 43 O.s.p., pričom súdom vyčíta, že po preštudovaní spisu, keď zistili, že rozhodnutím súdu vo veci neplatnosti právneho úkonu budú dotknuté aj iné osoby ako tie, ktorých žalobca označil, mal žalobcu vyzvať uznesením na doplnenie osôb s pasívnou legitimáciou. Absenciou tohto postupu tak došlo k samoučelnosti celého súdneho konania, čím došlo k porušeniu ďalšej zásady sporového konania, a to konať bez zbytočných prietrahov. Akceptáciou enumerátu účastníkov a nepoučení o neinkorporovaní ostatných dedičov porušil vyššie citované ustanovenia O.s.p. Poukázal tiež na nedostatok informácií o dedičoch v predmetnej veci, keď niektorí sa zdržujú na neznámom mieste aj v zahraničí, čím za danej situácie je aplikácia právnych záverov judikatúry arbitrárna, vrcholne nespravodlivá, zaťažujúca žalobcu ako oprávneného dediča. Navrhol napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

4. Žalovaná navrhla dovolanie ako nedôvodné zamietnuť a priznať jej náhradu trov dovolacieho konania.

5. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je potrebné odmietnuť. Stručné odôvodnenie (§ 451 ods. 3 veta prvá CSP) rozhodnutia dovolacieho súdu je uvedené v nasledovných bodoch.

6. V danom prípade bolo dovolanie podané po 1. júli 2016, kedy nadobudol účinnosť nový civilný procesný kódex. Aj za účinnosti CSP treba dovolanie považovať za mimoriadny opravný prostriedok, ktorý má v systéme opravných prostriedkov civilného sporového konania osobitné postavenie. Dovolanie aj podľa novej právnej úpravy nie je „ďalším odvolaním“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný procesnými stranami ani samotným dovolacím súdom ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu (1 Cdo 113/2012, 2 Cdo 132/2013, 3 Cdo 18/2013, 4 Cdo 280/2013, 5 Cdo 275/2013, 6 Cdo 107/2012 a 7 Cdo 92/2012).

7. Už v rozhodnutiach vydaných do 30. júna 2016 najvyšší súd opakovane vyjadril názor aktuálny aj v súčasnosti, v zmysle ktorého právo na súdnu ochranu nie je absolútne a v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha určitým obmedzeniam. Toto právo, súčasťou ktorého je tiež právo domôcť sa na opravnom súde nápravy chýb a nedostatkov v konaní a rozhodovaní súdu nižšej inštancie, sa v civilnom sporovom konaní zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých môže súd konať a rozhodnúť o veci samej. Platí to pre všetky štádiá konania, vrátane dovolacieho konania (1 Cdo 109/2018, 3 Cdo 357/2015, 4 Cdo 1176/2015, 5 Cdo 255/2014, 8 Cdo 400/2015). Otázka posúdenia, či sú, alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu.

8. O všetkých mimoriadnych opravných prostriedkoch platí, že narušenie princípu právnej istoty strán, ktorých právna vec bola právoplatne skončená meritórnym rozhodnutím predstavujúcim res iudicata, musí byť vyvážené sprísnenými podmienkami prípustnosti. Právnu úpravu dovolania a dovolacieho konania, ktorá stanovuje podmienky, za ktorých môže byť výnimočne prelomená záväznosť už právoplatného rozhodnutia, nemožno interpretovať rozširujúco, namiesto je tu skôr reštriktívny výklad (3 Cdo 319/2013, 1 Cdo 348/2013, 3 Cdo 357/2016, 3 ECdo 154/2013, 3 Cdo 208/2014).

9. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, len ak to zákon pripúšťa. To

znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie úspešne napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a 421 CSP.

10. Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). Dovolacím dôvodom je nesprávnosť vytýkaná v dovolaní (porovnaj § 428 CSP). Pokiaľ nemá dovolanie vykazovať nedostatky, ktoré v konečnom dôsledku vedú k jeho odmietnutiu podľa § 447 písm. f/ CSP, je procesnou povinnosťou dovolaťel'a vysvetliť v dovolaní, z čoho vyvodzuje prípustnosť dovolania a označiť v dovolaní náležitým spôsobom dovolací dôvod (§ 420 alebo § 421 CSP v spojení s § 431 ods. 1 CSP a § 432 ods. 1 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolaťel' vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom.

11. Z obsahu dovolania je zrejmé, že žalobca vyvodzuje prípustnosť podaného dovolania z dôvodu z § 420 písm. f/ CSP, že súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Tento nesprávny postup videl v tom, že súd prvej inštancie, ako aj odvolací súd žalobcu v zmysle § 5 a § 43 O.s.p. nevyzval uznesením na doplnenie osôb s pasívnou legitimáciou, keď nedostatok informácií o dedičoch v predmetnej veci robí aplikáciu právnych záverov judikatúry arbitrárnou, vrcholne nespravodlivou, zaťažujúcou žalobcu ako oprávneného dediča.

12. Hlavnými znakmi, ktoré charakterizujú procesnú vadu uvedenú v § 420 písm. f/ CSP, sú a/ zásah súdu do práva na spravodlivý proces a b/ nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane, aby procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami, ale ani právo vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia ňou navrhnutých dôkazov súdom a dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov (IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03).

13. Pojem „procesný postup“ bol vysvetlený už vo viacerých rozhodnutiach najvyššieho súdu vydaných do 30. júna 2016 tak, že sa ním rozumie len faktická, vydaniu konečného rozhodnutia predchádzajúca činnosť alebo nečinnosť súdu, teda sama procedúra prejednávania veci, to ako súd viedol spor, znemožňujúca strane sporu realizáciu jej procesných oprávnení a mariaca možnosti jej aktívnej účasti na konaní (porovnaj R 129/1999 a 1 Cdo 109/2018, 3 Cdo 138/2018, 5 Cdo 201/2011, 6 Cdo 90/2012). Tento pojem nemožno vykladať extenzívne jeho vzťahovaním aj na faktickú meritórnu rozhodovaciu činnosť súdu. „Postupom súdu“ možno teda rozumieť iba samotný priebeh konania, nie však rozhodnutie súdu posudzujúce opodstatnenosť žalobou uplatneného nároku.

14. Dovolací súd poukazuje na to, že všeobecná poučovacia povinnosť ešte za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku do 30. júna 2016 (rozsudok súdu prvej inštancie vydaný 14. marca 2016) podľa § 5 O.s.p. obsahovala povinnosť súdov poskytovať pri plnení svojich úloh účastníkom v občianskom súdnom konaní poučenia o ich procesných právach a povinnostiach. Túto povinnosť však súdy nemali, pokiaľ bol účastník konania zastúpený advokátom. Vymedzenie a označenie účastníkov konania v sporovom konaní nie je otázkou procesnou. Navyiac, žalobca bol zastúpený v konaní pred súdom prvej inštancie advokátom, jeho žalobu spisoval advokát, teda osoba, o ktorej sa predpokladá, že je známa práva. O právach a povinnostiach, ktoré pre účastníka vyplývajú z hmotného práva, súd nepoučuje. Tieto práva a povinnosti určujú vecnú legitimáciu účastníka a tá sa prejaví až vo výsledku sporu. Spôsob plnenia poučovacej povinnosti musí rešpektovať ústavný princíp rovnosti účastníkov, nestrannosť súdu a zákaz prejudikovania názoru súdu. Súdy nemôžu poučiť žalobcu napríklad ohľadne naformulovania správneho znenia petitu žaloby alebo okruhu účastníkov; takéto poučenie by presiahlo poučovaciu povinnosť súdu podľa § 5 O.s.p. a bolo by v rozpore so zásadou rovnosti účastníkov konania.

15. I keď dovolateľ tvrdí, že v konaní došlo k procesnej vade zmätočnosti uvedenej v § 420 písm. f/ CSP v dôsledku nesplnenia poučovacej povinnosti v zmysle § 43 ods. 1 O.s.p., z hľadiska obsahového je jednoznačné, že jeho výhrady sa týkajú právneho posúdenia veci prvoinštančným a odvolacím súdom. Pokiaľ totiž vyjadruje nesúhlas s právnymi závermi súdov o (pasívnej) vecnej legitímácii - okruhu dedičov po zomrelom darcoví (vecnou legitímáciou je stav vyplývajúci z hmotného práva, v rámci ktorého je jeden subjekt nositeľom práva a druhý subjekt tomu zodpovedajúcej povinnosti), netýka sa jeho nesúhlas procesného postupu súdu (procedúry prejednávania veci), ale právneho posúdenia veci.

16. Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

17. Dovolací súd už ale vo viacerých rozhodnutiach vydaných do 30. júna 2016 konštatoval, že právnym posúdením veci sa účastníkovi konania neznemožňuje realizácia jeho procesných oprávnení (viď R 54/2012 a 1 Cdo 62/2010, 2 Cdo 97/2010, 3 Cdo 53/2011, 4 Cdo 68/2011, 5 Cdo 44/2011, 6 Cdo 41/2011, 7 Cdo 26/2010 a 8 ECdo 170/2014).

18. Z týchto dôvodov dospel najvyšší súd k záveru, že dovolanie žalobcu nie je podľa § 420 písm. f/ CSP prípustné. Najvyšší súd preto jeho dovolanie v zmysle § 447 písm. c/ CSP ako neprípustné odmietol.

19. Najvyšší súd rozhodnutie o nároku na náhradu trov konania o dovolaní neodôvodňuje (§ 451 ods. 3 veta druhá CSP).

20. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.